

Kaldas kohtunik ilma tegi

Möödunud reedel tähistati Tartus pidulikult rahvusvahelise teaduskonverentsiga ühe ilmahuvilise 200. sünniaastapäeva. See mees oli omaaegne Paldiski kohtufoogt Carl Friedrich Kalk, kes peaaegu 51 aasta jooksul (1835–1885, s.o surmani) teostas linnas ilmavaatlusi.

Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudi (EMHI) peadirektor Jaan Saar märkis, et Kalk oli tüüpiline tolleaegne vaimuinimene, kes tõsiselt huvitus loodusteadustest, eriti meteoroloogiast. Ilmamõõtmisi tegid teatavasti ka K. E. v. Baer, A. W. Hupel, Parrotid, F. R. Kreutzwald.

Mees nagu ilmajaam

Klimatoloogist poliitik Andres Tarand rõhutas “sünnipäevalapse” teeneid selles, et too oli äärmise hoolikusega teinud vaatlusi poole sajandi jooksul ja ühes kohas. Pole siis mingi ime, et Kalkist sai teaduste akadeemia ja füüsika peabioservatooriumi korrespondent ja et ta teenis ära hulga ordoneid ning “Tema Kõrguse kingitud briljantsõrmuse”.

Raske on praegu ette kujutada üht riigiteenistujat, kes töö kõrval teeb veel kolm-neli kor-

da päevas ilmavaatlusi! Nagu korralik meteoroloogiajaam.

Muidugi oli kohtumehel tollases Paldiskis, “kõige vähemtähtsas linnas kogu riigis” (C. Kalk) vähe tööd, sest 345 elanikuga linnas puudusid trahterid, ei toimunud tapmisi ega röövimisi.

Seega täitis Kalk veel pastori ja kaubaagendi ülesandeid ning organiseeris ka raudtee ehitamist Paldiskini. Ühesõnaga, “võime seda /.../ vagurat herrat täie õigusega Baltiski linna-isaks nimetada” (ajaleht Tallinna Söber, 1886).

Kas Paldiski ilmavaatleja on maailmas ainulaadne? Eestis küll, mujal mitte. USAs leidub 11 700 amatöörmeteoroloogi hulgas mõnigi, kes teinud vaatlusi üle 70 aasta!

Kuulsaim neist Nebraska mees Edward Stoll, kes alustas 19aastaselt ja kuuldavasti tegutses oma hobiga viimati 76aastasena.

Teine sealtkandi tuntud ilmahuviline on õrnemast soost Ruby Stufft, kes saatis oma vaatlusandmeid edasi vähemalt 70aastaselt.

Ameerika amatöörmeteoroloogidel on võimalus saada mitmeid auhindu, neist hinnatuim on Jeffersoni-nimeline. Too USA president tegi pidevaid ilmamõõtmisi üle 40 aasta.

Ilmavaatlejail on tekkinud isegi dünastiaid: Austraalias on kuulsaks saanud Hawkerite perekond, kelle liikmed mõõdavad sademeid iga päev alates 1860. aastast.

Kas ei peaks me ka Eestis mõtlema neile, kes hobi korras ülivajalikke ilmavaatlusi teevad ning omi andmeid Loodusuurijate Seltsi ilmahuviliste keskusele saadavad?

Kui tervis lubab, võivad Carl Kalki rekordi ületada näiteks Leo Rehela Järvamaalt, kes teeb mõõtmisi 1960. aasta algusest ning Hilja Haan ja Maimu Kitsing Jõgevamaalt (andmed aastaist 1964 ja 1965).

Pärnu ilm kolib kehvemaks

Klimatoloogias on suur tähtsus korraliku andmerea pikkusel. Carl Kalki poolt alustatud Paldiski ilmavaatlused kestavad siiani, vaid jaama asukoht on veidi nihkunud aastate ning riigikorraga.

Pärnus alustati esimeste mõõtmistega 1842. Aastast 1877 kuni 1990 püsisid vaatlusväljakud mere lähedal, 43 aastat päris rannal. Neljateist aasta eest koliti linna, tingimused küll halvenevad, kuid andmed iseloomustasid ikkagi Pärnut kui kuurorti.

Nüüd on EMHI juba paar aastat otsinud uut kohta ilmajaamale, kuid kasutult. Ilmselt seisab ees kolimine sisemaale, kuhu linnaisad on leidnud ilmajaamale platsi.

Kui ilmahuviline mõne aasta pärast vaatab Internetist Pärnu kliimaandmeid, siis märkab ta kindlasti, et järsult on suurenenud kuurortlinna pilvisus, vähenenud päikesepaiste kestus, ilm on külmemaks muutunud. Kalleid ultraviolettkiirguse mõõtureid ei tasu uude jaama pannagi, andmeid saab vaadata teistest sisemaisetest jaamadest.

Miks? Kõik, kes on peesitanud rannaliival, on täheldanud, et rannas võib olla veel kena päikesepaiste, samal ajal kui mandril on pilved ja sajab. Rannikul muutub ilm iga saja meetriga.

Turistidele on aga vaja reklaamida, kui hea kliimaga koht on suvepealinn. Selle eelised peituvad ilmas ning meres, aga mitte ainult rannakõrtsides.

AIN KALLIS